

nordkloden

Verdiskaping og ressurser. Klimaendringer og kunnskap.
Utviklingen nord på kloden angår oss alle.

– nordområdene 2014 –

UTENRIKSDEPARTEMENTET

STATSMINISTER ERNA SOLBERG

en bærekraftig fremtid

Hver gang jeg besøker Nord-Norge, blir jeg inspirert av den sterke drivkraften som kjenner tegner menneskene og næringene i landsdelen. Det gjør meg trygg på at vi skal lykkes med målet om å videreutvikle Nord-Norge som en av landets mest skapende og bærekraftige regioner. Vi må løse viktige oppgaver i dag, for å ruste nordområdene for fremtiden.

Nordområdenes stolthet og historie handler om naturen, ressursene og menneskene som bor her. I samspillet mellom tradisjonelle næringer og moderne teknologi ligger et stort potensial for verdiskaping. Regjeringen vil bidra til at næringslivet i regionen kan realisere dette, basert på kunnskap og sterke utdannings- og forskningsmiljøer.

Nordområdene er Norges viktigste utenrikspolitiske interesseområde. Vi er pådrivere i det internasjonale nordområdediplomatiet, og samarbeider nært med andre land og organisasjoner om hvordan vi best skal utvikle regionen. Vårt mål er å sikre fortsatt stabilitet, forutsigbarhet og en fredelig utvikling. De sikkerhetspolitiske endringene i Europa den siste tiden understreker viktigheten av denne linjen i forvaltningen av noen av de rikeste, men også mest sårbare naturområdene på jorden.

Konsekvensene av klimaendringene er spesielt synlige i nord. De alvorlige utfordringene må møtes med kunnskap, ansvarlighet og forpliktende, internasjonalt samarbeid. Samtidig åpner det seg nye muligheter. Smeltende polis åpner for økt skipstrafikk langs Nordøstpassasjen mellom Europa og Asia. De antatt store olje- og gassforekomstene i Barentshavet kan bidra til å møte verdens stadig økende energibehov. Økt menneskelig aktivitet i en region preget av store avstander og hardt vær stiller store krav til infrastruktur,

miljøvern, beredskap og søk- og redningstjenestene. Dette er realiteter regjeringen er opptatt av å håndtere på en forsvarlig måte.

Norges interesser og ansvar i nordområdene betyr at vi må være til stede og at vi må ivareta både rettigheter og plikter i regionen. Kystvakten er særlig viktig i denne sammenhengen. Regjeringen vil sikre at Forsvaret har god situasjonsforståelse og høy operativ evne i nord.

//

I samspillet mellom tradisjonelle næringer og moderne teknologi ligger et stort potensial for verdiskaping.

Vår innsats i nordområdene bygger videre på det grundige arbeidet som er gjort av tidligere regjeringer. Fremover prioriterer regjeringen følgende fem områder:

- Internasjonalt samarbeid
- Næringsliv
- Kunnskap
- Infrastruktur
- Miljøvern, sikkerhet og beredskap

Vi skal gå fra ord til handling i nordområdepolitikken. Hva regjeringen gjør, og hva vi allerede har oppnådd, kan du lese mer om i denne rapporten som vi har kalt nordkloden.

God lesning!

nordområdene

Viktig for Norge, viktig for verden.

Økende skipstrafikk

80 prosent av skipsfarten i Arktis går gjennom norske farvann. Antall seilinger i Nordøstpassasjen øker, særlig for skip som skal til havner langs ruten. Antall gjennomseilinger er imidlertid fortsatt lavt.

Stor sjømatnæring

1 000 000 tonn torsk kvote i Barentshavet 2013. Fortsatt store kvoter i 2014 og 2015.

Helårsdestinasjon

206 prosent økning i antall utenlandske vinterovernattinger fra sesongen 2005/6 til 2012/13. Nord-Norge satser på helårsturisme.

Tydelig klimavarsel

50 prosent av isdekket i Barentshavet har forsvunnet siden 1980. Polhavet kan være isfritt om sommeren før 2050. Temperaturen i Arktis øker to til tre ganger raskere enn det globale gjennomsnittet.

God overvåking

2 nasjonale satellitter, AISat-1 og -2, overvåker skipstrafikken i nord. Verdens største bakkestasjon for polarbanesatellitter ligger på Svalbard og leser daglig ned data fra mer enn 80 satellitter.

Sårbart miljø

3000 isbjørner lever i det nordlige Barentshavet. I Barentshavet totalt sett hekker 15 millioner sjøfugl, mens det på Svalbard finnes omtrent 4000 hvalross.

Viktig internasjonalt samarbeid

8 arktiske land er medlemmer av Arktisk råd. Tolv ikke-arktiske stater er observatører. Arktisk råd er eneste samarbeidsforum på regjeringnivå for arktiske spørsmål, og møter økende interesse utenfor Arktis.

Stort petroleumspotensial

43 prosent av de uoppdagede olje- og gassressursene på norsk sokkel forventes å finnes i Barentshavet. Ressursene legger grunnlag for en nordnorsk leverandøriindustri som i 2013 hadde rekordleveranser på 4,7 mrd. kr.

Mer trafikk over grensene

320 000 passeringer over grensen mellom Norge og Russland i 2013.

Omfattende forskning

564 millioner kroner ble brukt på nordområdeforskning gjennom Forskningsrådet i 2013.

Betydelige mineralressurser

33 prosent av den norske omsetningen innen gruve- og mineralnæringen skjer i Nord-Norge og på Svalbard.

Millionbefolkning

4 millioner mennesker bor i Arktis, og Norge er det landet som har den største andelen av sin befolkning nord for polarsirkelen, med nesten 10 prosent.

grenseløst samarbeid
Internasjonalt perspektiv

ATMOSFÆRISK MÅLING:
Laserstråler skyter opp i
atmosfæren fra Alomar-
observatoriet på Andøya.
Strålene brukes til å
studere atmosfæren.

Med blikket mot nord

Han står midt i Norges viktigste utenrikspolitiske interesseområde, utenriksminister **Børge Brende** – og han vet at mange land ser mot nord, der stadig flere muligheter åpner seg og utfordringer gjør seg gjeldende.

//
**Det tjener oss alle at Arktis fortsatt
er en fredelig og stabil region.**

UTENRIKSMINISTER BØRGE BRENDE

FOTO: NTB / SCANPIX

Det er ikke tilfeldig at land som Kina, Sør-Korea og Japan har stilt seg i kø for å bli observatører i Arktisk råd.

UTENRIKSMINISTER BØRGE BRENDE

USAs HILLARY CLINTON. Frankrikes Laurent Fabius. Indias Salman Khurs-hid. Klimapanelets Rajendra Pachauri. FNs generalsekretær Ban Ki-moon. Vi har sett dem alle, smilende og omkranset av stor-slått norsk natur – snøkledd fjell, høy himmel, dypt hav. Her skjer klimaendringene raskt. De besøkende har bidratt til å sette nordområdene på kartet – og samtidig understreke det globale alvorret i klimaendringene og Norges rolle i forvaltningen av de enorme ressursene i de store hav- og landområdene lengst nord på kloden. Nordområdene er den norske regjeringens viktigste interesseområde i utenrikspolitikken.

Men hvorfor er disse til dels ugjestmilde og øde områdene så interessante for så mange? Selv for stater som ligger, bokstavelig talt, milevis unna?

– Økt tilgang til natur- og energiresurser og åpning av handelsveier i nord gir nye muligheter.

Samtidig er konsekvensene av klimaendringene spesielt synlige i nord. Dette fører med seg alvorlige utfordringer som må møtes med kunnskap, ansvarlighet og forpliktende, internasjonalt samarbeid. Derfor har nordområdene fått stadig større betydning internasjonalt, sier utenriksminister Børge Brende, og utdyper: – Det er ikke tilfeldig at land som Kina, Sør-Korea og Japan har stilt seg i kø for å bli observatører i Arktisk råd. Alle arktiske land har vist at de tar ansvar ved at de har utarbeidet og følger opp egne Arktis-strategier. I en verden med mange konflikter og kamp om ressursene fremstår nordområdene som en region med et sterkt folk-til-folk-samarbeid og dialog på tvers av grensene, påpeker Brende.

Havretten for fred

Apropos sikkerhetspolitikk og gode naboforhold: Det er ikke til å legge skjul på at Russlands opptreden i Ukraina påvirker forholdet mellom Russland og resten av Europa. Hva gjør det med forholdet mellom Norge og Russland?

– Det at vi sammen med resten av Europa og andre allierte står opp for folkeretten og internasjonale kjøreregler i møte med Russlands opptreden i Ukraina, er også viktig sett i et nordområdeperspektiv.

fakta

Havretten

200

Kyststater kan etter havretten etablere 200 nautiske mil økonomisk sone. Der har de suverene rettigheter over ressursene i havet.

Alle kyststater har kontinentalsokkel ut til 200 nautiske mil fra grunnlinjene. Mange har imidlertid en større sokkel, noe som er tilfelle for kyststatene rundt Polhavet. Norge har allerede dokumentert omfanget av den norske sokkelen.

1750

Den maritime avgrensningsslinjen mellom Norge og Russland er 1750 kilometer lang, og ble fastsatt i 2010. Alle kyststatene rundt Polhavet har forpliktet seg til å avklare sine maritime avgrensninger i tråd med havretten.

Respekt for folkeretten og internasjonalt samarbeid bidrar til stabilitet og forutsigbarhet i nord. For oss vil alltid disse grunnleggende verdiene være avgjørende. Samtidig er vår ambisjon å videreføre samarbeidet med Russland der vi kan. Det tjener oss alle at Arktis forblir en fredelig og stabil region, påpeker Brende. Utenriksministeren viser til havretten som en viktig rettesnor for videre fredelig sameksistens i nord. En fast og klar ivaretagelse av våre rettigheter og plikter i våre havområder i nord er viktig i denne sammenhengen. Norge råder over store havområder – og Forsvaret spiller en nøkkelrolle i å overvåke og beskytte disse områdene.

Måltrettet samarbeid med Russland har ført til økt sjøsikkerhet, større torskekvoter og tiltak for å redusere risikoen for radioaktiv forurensning. Grenseboerbevis for nordmenn og russere som bor i og rundt byene Kirkenes og Nikel, gjør det enklere å krysse landegrensene – og siden ordningen ble innført i 2012, har 1749 nordmenn og 3547 russere fått et slikt bevis. – Alt dette er eksempler på viktig samarbeid med Russland som vi ønsker å bevare, sier Brende.

Viktig Barentssamarbeid

Russland er langt fra det eneste landet Norge samarbeider med i nord. Siden 1993 har Barentssamarbeidet mellom de fem nordiske landene, Russland og EU bidratt til fredelig og bærekraftig utvikling i Barents-regionen. Behovet for å sikre politisk stabilitet over tid og redusere mulige spenninger fikk landene til å sette seg rundt samme bord.

Drøyt 20 år senere mener den nye lederen for Barentsssekretariatet, som nå har permanent tilhold i Kirkenes, at jobben de gjør er viktigere enn noen gang.

– Barentssamarbeidet handler om å se øst-vest, og ikke bare nord-sør. Vi bidrar til å alminneliggjøre kontakten mellom folk, og det skaper en trygghet for oss alle, sier Pia Svendsgaard.

Hun fremhever særlig folk-til-folk-prosjektene som viktige i dette arbeidet. Når en skoleklasse fra Finnmark får reise på besøk til en skole i

//

Vi bidrar til å alminneliggjøre kontakten mellom folk, og det skaper en trygghet for oss alle.

PIA SVENSGAARD, LEDER AV BARENTSSEKRETARIATET

SER ØST-VEST: Den nye lederen for Barentssekretariatet, Pia Svendsgaard, er opptatt av å opprettholde det gode regionale samarbeidet i nord. Særlig viktige er folk-til-folk-prosjektene.

♦ Murmansk. Eller når unge IT-entreprenører får drahjelp til samarbeidsprosjekter med russiske partnere. På et mer overordnet nivå handler Barentssamarbeidet om transport og infrastruktur, helse og miljø, næringsliv og kultur.

Samarbeidet i Barentsregionen ble innledet som følge av endringer i det politiske landskapet. De samme endringene muliggjorde et tettere samarbeid mellom de åtte arktiske statene.

«Alle» vil til Arktisk råd

I 1996 ble Arktisk råd etablert med utgangspunkt i et miljøvernssamarbeid og er i dag blitt den viktigste arenaen for å drøfte de felles utfordringene de åtte arktiske statene – og verden for øvrig – står overfor i nord. Medlemmer er de fem nordiske landene i tillegg til Canada, Russland og USA. Frankrike, India, Italia, Japan, Kina, Nederland, Polen, Singapore, Spania, Storbritannia, Sør-Korea og Tyskland har status som observatører. I tillegg er EU i prinsippet tatt opp som observatør og deltar i det arktiske samarbeidet.

Næringsinteresser kommer stadig høyere opp på rådets dagsorden, og høsten 2014 ble det etablert et eget næringslivsforum: Arctic Economic Council. Formålet er å være en plattform for dialog og samarbeid mellom Arktisk råd og næringslivet. Rådets sekretariat er plassert i Tromsø.

– Selv om ulike aktører kan ha ulike legitime interesser i nord, foregår det ikke noe kappløp om Arktis eller om ressursene i regionen. FNs havrettskonvensjon gjelder i havområdene i Arktis, som ellers i verden. Mesteparten av de antatte naturressursene i Arktis ligger innenfor statenes økonomiske soner. Det er få utestående jurisdiksjonsspørsmål i Arktis, havrettskonvensjonen etterleveres, og kyststatene til Polhavet har forpliktet seg til å innfri alle overlappende krav på en ordnet måte. De største utfordringene i Arktis er knyttet til klima og miljø, økt bruk av nye seilingsruter, økt turisme og økt olje- og gassvirksomhet. Denne økte aktiviteten er et resultat av at etterspørselen etter energi og rå-

stoffer har økt, samtidig som at området blir mer tilgjengelig når havisen smelter, påpeker utenriksminister Børge Brende.

Mulighetenes område

Utenriksministeren er opptatt av at regjeringen legger til rette for bærekraftig næringsutvikling i nord: – Vi skal glede oss over gode resultater, men det er viktigere nå enn noen gang at vi gjør gode enkeltresultater til varige fremskritt. Ambisjonen må være at nordområdene blir blant de mest innovative og kunnskapsbaserte vekstregionene globalt. Og det er mulig. Romvirksomheten er et eksempel på hvordan vi har utviklet verdensledende teknologi og forskning i nord. Vi har vårt eget svar på Silicon Valley i klyngedannelsen innen romvirksomhet, på Svalbard, i Tromsø, i Narvik og på Andøya. Mitt mål er å bidra til en resultatorientert nordområdepolitikk som gjør det mulig å skape flere slike Silicon Valleys av kunnskapsbaserte bedrifter, sier Brende.

Han fremhever at regjeringen vil føre en målrettet satsning på næringer med vekstpotensial. Prioriterte områder er blant annet petroleumsnæringen og leverandørindustrien, maritim næ-

fakta

Arktisk råd

1996

Arktisk råd etablert. Det eneste internasjonale samarbeidsorganet i nord som omfatter alle de arktiske landene. Bærekraftig utvikling og beskyttelse av miljøet i Arktis er de viktigste saken.

8

medlemsland: Canada, Danmark/Grønland/Færøyene, Finland, Island, Norge, Russland, Sverige og USA.

6

permanente deltakere, som representerer urbefolkningen, og 12 observatørland.

Barentssamarbeidet

1993

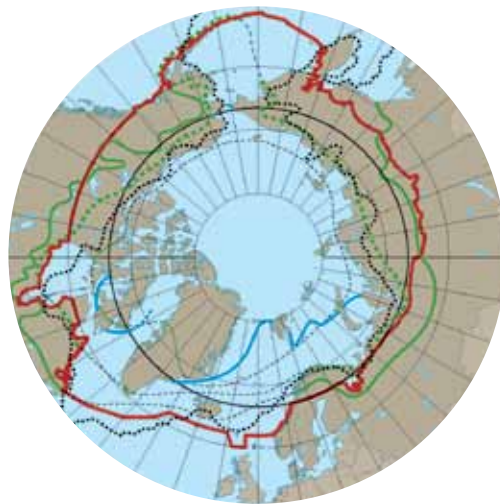
Kirkenes-erklæringen om samarbeid i Barentsregionen signert, med mål om å sikre fred og stabilitet i nordområdene.

7 medlemmer på nasjonalt nivå: Norge, Danmark, Finland, Island, Russland, Sverige og Europakommisjonen.

9 observatørland og 13 medlemmer på regionalt nivå, samt urfolk som regionale observatører.

ENGASJERT UTENRIKSMINISTER: Nordområdene stod på dagsorden da Børge Brende møtte sentrale aktører fra Nordland i Bodø i august 2014.

ENDRET PERSPEKTIV: Verden ser annerledes ut med Polhavet som midtpunkt.
illustrasjon: AMAP

// Norge har spilt og bør fortsatt spille en konstruktiv rolle som leverandør av vitenskapelig og politisk forskning og kunnskap i og om nordområdene.

JAMES ASTILL, POLITISK REDAKTØR I THE ECONOMIST

- ring, sjømatnæringen, mineralnæringen, reiseliv og romteknologi. Petroleumsvirksomheten er en hovedpilar i den økonomiske aktiviteten også i nord, og representerer unike muligheter for verdiskapning, sysselsetting, vekst og ringvirkninger i Nord-Norge, påpeker utenriksministeren.
– *Hvordan ser utenriksministeren på den globale energiutfordringen?*
– Med mer tilgjengelige nordområder har vi mulighet til å produsere energi som verden trenger. 1,3 milliarder mennesker mangler fortsatt tilgang på elektrisitet, og energifattigdom er en stor utfordring. Den globale etterspørselen etter energi vil derfor fortsette å øke de neste årene. Det er anslått at omlag 22 prosent av verdens uoppdagede olje- og gassressurser kan befinne seg i Arktis, sier utenriksministeren, og legger til: – Fornybar energi bør og vil øke betydelig, men en stor del av den globale energiforsyningen vil fortsatt måtte komme fra for eksempel gass. Gass vil være en viktig bro mellom et fossilt og et fornybart samfunn. Norsk petroleumsproduksjon er blant de fremste i verden til å redusere negativ påvirkning på miljøet, takket være strenge krav og sterk regulering fra myndighetene gjennom mange år. Utslipp av klimagasser fra norsk sokkel ligger vesentlig lavere enn det internasjonale gjennomsnittet.

Norges rolle i Arktis

Selv om Norge i folketall er en liten arktisk nasjon, er vi sentrale i utviklingen av Arktis – noe internasjonale analytikere og kommentatorer bekrefter.

– Norge spiller en viktig rolle når det gjelder å sette arktiske problemstillinger på den internasjonale dagsorden. Dere har ført an i internasjonale fora, som i FN, Arktisk råd og Barents-samarbeidet, for å sette Arktis-politikken i fokus, sier Heather Conley, leder for Europaprogrammet ved Senter for strategiske og internasjonale studier (CSIS) i Washington. Hun påpeker samtidig at Arktis nok har større betydning for Norge enn for USA: – Det er naturlig at Arktis har størst betydning for land som Russland og Norge, på grunn av de økonomiske mulighetene som ligger i dette området. I USA tenker de færreste over at USA er en arktisk nasjon. Likevel vil nok Arktis få stadig mer oppmerksomhet i Washington når USA overtar formannskapet i Arktisk råd i 2015, påpeker hun.

James Astill er politisk redaktør i nyhetstidningen The Economist, og han fremhever særlig Norges rolle som kunnskapsleverandør om Arktis: – Norge har spilt og bør fortsatt spille en konstruktiv rolle som leverandør av vitenskapelig og politisk forskning og kunnskap i og om nordområdene. Arktis har særlig de siste årene fått økt internasjonal oppmerksomhet, og nordområdene har stort økonomisk potensial. For eksempel ser Sør-Korea og Japan på muligheten for å frakte varene sine raskere og rimeligere gjennom nordområdene. I det bildet vil Norge ha en viktig funksjon, i og med at Norge har høye miljøkrav og oppmuntrer andre land til å følge etter, understreker Astill. •

fakta

Norge og Russland

196

kilometer riksgrense mellom Norge og Russland.

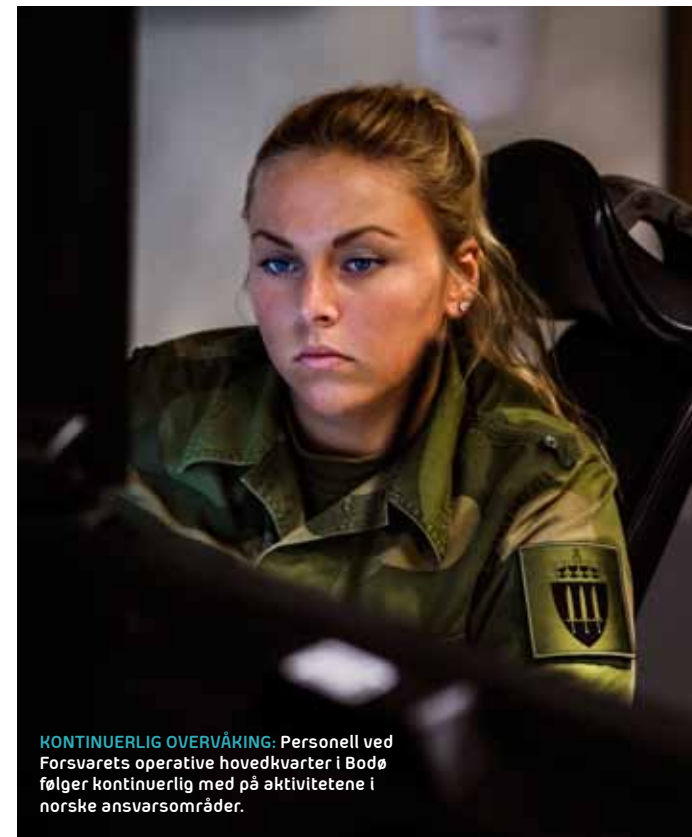
320

tusen grensepasseringer over grensen mellom Norge og Russland i 2013.

1749

nordmenn og 3547 russere har grenseboerbevis, noe som gjør det enklere for dem å krysse landegrensene.

KONTINUERLIG OVERVÅKING: Personell ved Forsvarets operative hovedkvarter i Bodø følger kontinuerlig med på aktivitetene i norske ansvarsområder.

Forsvarets rolle i nord

Forsvaret løser daglig en rekke oppgaver – blant annet for å hevde norsk suverenitet, ivareta løpende beredskap og utøve myndighet i norske ansvarsområder, til havs, i luften eller på land.

Daglige oppgaver er blant annet:

- Norske F-16 jagerfly i NATO-beredskap (såkalt Quick Reaction Alert)
- Nasjonal beredskap for militær krisehåndtering og overvåking
- Grensevakt for Schengen-området langs den norsk-russiske grensen
- Kystvakt (blant annet fiskerinspeksjon, tolloppsyn, miljøvern, søk og redning)
- Bidrag til sivil søk- og redningsberedskap
- Forsvaret er i tillegg en lokal og regional aktør som eiendomsbesitter og arealforvalter

32,6

For å skjerpe helikopterberedskapen på Bardufoss og Rygge har regjeringen foreslått å bevilge 32,6 mill. kr. på statsbudsjettet for 2015. Det betyr at responstiden reduseres fra to timer til én.

Hvilken betydning har Arktis internasjonalt?

JOHN KERRY, utenriksminister i USA

– Arktis er den siste utforskede regionen på kloden, og er en region med økende geostrategisk, økonomisk, klimamessig, miljømessig og sikkerhetsmessig betydning for USA, og for verden.

Det er ingenting som bør samle oss mer enn viktigheten av de mulighetene og utfordringene som er knyttet til de nordligste delene av kloden.

LAURENT FABIUS, utenriksminister i Frankrike

– Utfordringene i Arktis er enorme, for både landene i området og hele planeten. Klimændringene rammer de arktiske områdene med full kraft, noe jeg selv fikk konstatert under mitt besøk på Svalbard i juli 2014 sammen med utenriksminister Børge Brende. Det haster å verne området.

Frankrike forbereder nå klimakonferansen i Paris i 2015. I den forbindelse vil vi gjøre vårt for at ambisiøse tiltak som kan løse de akutte klimautfordringene, blir iverksatt. Det vitenskapelige samarbeidet må også videreføres. Dette er noe vi vil gjøre i tett samarbeid med Norge.

RAJENDRA PACHAURI, leder av FNs klimapanel

– Arktis har stor betydning for det globale klimaet. I årene 1979 til 2012 har utbredelsen av havisen i Arktis minsket i en hastighet som tilsier en reduksjon på 3,5–4,1 prosent per tiår, noe som påvirker vær- og klimamønstre langt utover Arktis. Når dette skjer samtidig med at permafrosten tiner, noe som kan føre til utslipp av metan og andre klimagasser, er det grunn til å være bekymret for flere verdensomspennende konsekvenser. De arktiske statene må tilpasse seg de raske endringene som skjer i regionen. De burde kunne samarbeide med ulike organisasjoner for å hjelpe land verden rundt med både motvirkende tiltak og tilpasning.

YUN BYUNG-SE, utenriksminister i Sør-Korea

– Sør-Koreas regjering iverksatte den arktiske politikken i 2013, og gjennom den legger vi vekt på følgende: Bedre forskning, utforskning av nye muligheter og større grad av internasjonalt samarbeid. Tett samarbeid med pålitelige partnere er viktig for at vi skal takle våre felles utfordringer og gripe mulighetene som vil komme etter hvert som isen smelter i Arktis.

Sør-Korea ønsker å være en pålitelig og konstruktiv partner med alle arktiske nasjoner. Jeg håper og tror at Sør-Koreas tilstedeværelse som observatør i Arktisk råd vil bidra til at vårt partnerskap med Norge vil bli enda tettere hva angår alle arktiske aktiviteter i årene som kommer.

internasjonalt perspektiv

Verden ser mot nord, der Norge har viktige interesser å ivareta. Ved å satse på kunnskap, næringsutvikling og internasjonalt samarbeid, styrker vi Norges posisjon som en ansvarlig aktør og samarbeidspartner i nord.

TILGANG TIL NATURRESSURSER, nye handelsveier og økt menneskelig aktivitet har økt nordområdenes betydning internasjonalt. Samtidig er klimaendringene tydeligere i Arktis enn noe annet sted. Dette innebærer store konsekvenser for miljø og samfunn. Som kyststat har Norge et ansvar for å ivareta rettigheter og forpliktelser etter havretten og for å forvalte miljø og ressurser på en bærekraftig måte.

Norge skal kjennetegnes ved at vi er konsekvente og forutsigbare når vi utøver vår suverenitet. Vi skal være pådriver for samarbeid med andre land basert på tillit og åpenhet. Formålet med det internasjonale samarbeidet i nord er å bidra til en forutsigbar, fredelig og bærekraftig utvikling gjennom samarbeid på regjeringnivå, regionalt nivå og folk-til-folk-nivå. Det er derfor viktig å videreføre samarbeidsordningene i nordområdene.

Arktisk råd er eneste samarbeidsforum på regjeringnivå for arktiske spørsmål. Sammen med de andre medlemslandene er Norge med på å forme utviklingen i regionen. Klima og miljø er sentrale temaer, og næringsutvikling får, i tråd med norske ønsker, økt oppmerksomhet. Utviklingen i Arktis er viktig også utenfor regionen. Norge legger derfor stor vekt på samarbeidet med observatørlandene i Arktisk råd, for å sikre deres verdifulle bidrag til rådets arbeid og økt forståelse for norsk politikk.

Folk i nord er pådrivere for samarbeid over grensene.

Barentssamarbeidet har lagt grunnlaget for mye av den omfattende kontakten vi har på tvers av grensene i nord. Kontakt og samarbeid over grensene styrker næringsaktivitet, kunnskap og grunnlaget for fremtidsrettede og bærekraftige samfunn. Sametinget og Samisk parlamentarisk råd er sentrale aktører i det grenseoverskridende samarbeidet og kulturutvekslingen. Samarbeidet med de nordiske landene blir stadig viktigere.

Norge står sammen med resten av Europa og andre allierte i forsvaret av folkeretten og internasjonale kjøreregler i møte med Russlands opptreden i Ukraina. Respekt for havretten og internasjonalt samarbeid bidrar til stabilitet og forutsigbarhet i nord. Norge og Russland har mange felles interesser som arktiske kyststater, ikke minst forsvarlig forvaltning av miljøet, naturressursene og felles fiskeribestander i Barentshavet. Vår ambisjon er derfor å videreføre samarbeidet med Russland der vi har felles interesser.

Tilstedeværelse i nordområdene bidrar til sikkerhet, stabilitet og forutsigbarhet. Vårt eget militære nærvær, kombinert med alliert nærvær er en vesentlig forutsetning for dette. Alliert tilstedeværelse er en viktig og naturlig konsekvens av vårt NATO-medlemskap. Økt samarbeid mellom Forsvarets operative hovedkvarter i Bodø og NATOs kommandostruktur styrker alliansens evne til potensiell militær krisehåndtering i nordområdene.

TILSTEDEVÆRELSE: Forsvaret bidrar til sikkerhet, stabilitet og forutsigbarhet i nord. Kystvakten har en viktig rolle.

Regjeringens tiltak for å styrke det internasjonale samarbeidet i nord:

♦ **Styrking av nordområdediplomatiet:** Norge styrker nordområdediplomatiet overfor de øvrige arktiske landene, EU, sentrale europeiske land og de nye asiatiske observatørene. Nordområdedialoger med en rekke land og politiske besøk til nordområdene er en viktig del av dette. I 2014 ble det gjennomført nordområdedialoger med Canada, Singapore, Finland, Island og Tyskland. Samme år besøkte den franske utenriksministeren Svalbard, mens Polens utenriksminister besøkte Bodø.

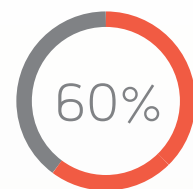
♦ **Opptrapping av samarbeidet med USA om nordområdespørsmål:** Før USA overtar formannskapet i Arktisk råd (2015-2017) intensiverer Norge den bilaterale dialogen om arktiske spørsmål generelt og Arktisk råd spesielt.

♦ **Arctic Economic Council (AEC):** Arctic Economic Council (AEC) ble etablert i Iqualit i Canada høsten 2014, og består av næringslivsrepresentanter fra de arktiske statene samt fra fem urfolksorganisasjoner som er representert i Arktisk råd. Sekretariatet for AEC legges til Tromsø. AEC skal være en plattform for dialog og samarbeid mellom Arktisk råd og næringslivet. For Norge er det viktig at Arktisk råd i økende grad legger vekt på samarbeid om næringsutvikling.

♦ **Sterkere engasjement fra observatørstatene i Arktisk råd:** Norge ønsker å etablere Arctic Frontiers Plus som en uformell møteplass for dialog mellom medlemsstatene i Arktisk råd og observatørlandene under den årlige konferansen Arctic Frontiers i Tromsø. I tillegg holder Utenriksdepartementet jevnlig orienteringsmøter for relevante ambassader om samarbeidet i Arktisk råd.

♦ **Sterkere nordisk næringssamarbeid:** Statsministrene i Norge, Sverige og Finland har opprettet en ekspertgruppe som skal komme med forslag til måter å styrke næringssamarbeidet i nord på. Ekspertgruppen legger frem sine anbefalinger trolig i første kvartal 2015.

Tiltak i tall

60 prosent av jordens befolkning er nå representert i Arktisk råd, inkludert observatørlandene.

5-10

grensehinder mellom de nordiske landene skal fjernes hvert år, gjennom Grensehinderrådet.

24,6

millioner kroner ble bevilget fra Barentsssekretariatet til 157 prosjekter i 2013.

3

3 internasjonale sekretariat holder til i Nord-Norge. Tromsø huser sekretariatet for Arktisk råd og NAMMCO (North Atlantic Marine Mammal Commission), mens det internasjonale Barentsssekretariatet er i Kirkenes.

//

Formålet med det internasjonale samarbeidet i nord er å bidra til en forutsigbar, fredelig og bærekraftig utvikling.

♦ **Mer finsk-norsk samarbeid:** Norge og Finland har etablert et partnerskap for økt økonomisk og vitenskapelig samarbeid i nordområdene. Studentutveksling, forskningssamarbeid, dialog om transport og logistikk, styrket regionalt samarbeid og flyt av arbeidskraft og tjenester er aktuelle temaer.

♦ **Etablering av Grensehinderrådet:** Grensehinderrådet, som skal arbeide for fri bevegelse og næringsetablering i Norden, ble etablert våren 2014. Rådet skal arbeide tett med de nordiske samarbeidsministrene. Målet er å fjerne fem til ti nordiske grensehindre per år. Dette er viktig for å styrke Nordens konkurransekraft.

♦ **Forhandlinger om en nordisk samekonvensjon:** Sverige, Finland og Norge har siden 2011 forhandlet om en nordisk samekonvensjon. Det er blitt gjennomført et forhandlingsmøte høsten 2014.

♦ **Oppfølging av Barents-toppmøtet:** Den nye Kirkenes-erklæringen som ble vedtatt under Barents-toppmøtet i 2013, legger vekt på næringssamarbeid. Transport- og logistikknettverket i regionen er viktig for både folk og næringsliv. Forslag til felles transportplan for Barentsregionen ble lagt frem i september 2013 og blir nå behandlet i medlemslandene. Folk-til-folk-dimensjonen vil fremdeles stå sterkt i Barentssamarbeidet.

♦ **Styrking av det grenseoverskridende helsesamarbeidet:** Samarbeidet under Barents helse- og sosialsamarbeidsprogram legger vekt på samarbeid om reduksjon av smittsomme sykdommer som hiv/aids og tuberkulose, forebygging av livsstilsrelaterte helseproblemer og utvikling av et mer helhetlig tilbud for utsatte barn og unge. Dette arbeidet blir stadig viktigere på bakgrunn av den økte aktiviteten i regionen og økt trafikk over grensene.

♦ **Utvikling via Den nordlige dimensjon (ND):** Det er opprettet flere fagspesifikke partnerskap under Den nordlige dimensjon. Dette er partnerskapene for miljø,

helse, kultur og transport/logistikk. Norge deltar aktivt i alle partnerskapene. Målet er at samarbeidet i ND skal bidra til utvikling på områder som har stor betydning for befolkningen.

♦ **En regionalpolitisk dimensjon i nord:** Norge og norske regionale aktører er enige med de nordiske landene, Russland og EU om behovet for å se regionalpolitiske programmer og samarbeidsarenaer i nordområdene i sammenheng. Norge arbeider for å opprette et regionalt knutepunkt lokalisert i Tromsø. Aktuelle oppgaver vil være å koordinere prosjektsamarbeid mellom ulike programmer og nettverk, og å bidra til kunnskapsinnhenting og bedre felles utnyttelse av eksisterende kunnskap.

♦ **Kapasitetsøkning på Storskog grensestasjon:** Regjeringen vil høsten 2014 iverksette en konseptutvalgsutredning for Storskog grensestasjon. Utredningen skal være ferdig i 2015. Forsvaret startet i august 2014 klareringsarbeidet på tomten rundt Storskog.

♦ **Utvidelse av grenseboerordning:** Norge arbeider for at grenseboerordningen med Russland skal utvides til å inkludere innbyggerne i hele Neiden.

♦ **Nye militære grensevaktstasjoner:** Bygging av nye grensevaktstasjoner bidrar til å styrke Norges evne til å overvåke og kontrollere den norsk-russiske grensen. Pasvik grensevaktstasjon ble åpnet i juni 2014.

♦ **Videreutvikling av militært samarbeid:** Norge utvikler militært samarbeid og evne til samvirke med sentrale allierte og nordiske partnerland i nord, blant annet gjennom øvelser. Øvelse Cold Response gjennomføres i Nord-Norge annethvert år, sist i mars 2014.

♦ **Samarbeid mot uregulert fiske:** Norge samarbeider med de arktiske kyststatene om tiltak for å hindre uregulert fiske i Polhavet. En erklæring mellom de fem kyststatene ble fremforhandlet i Nuuk på Grønland i 2014. ●